Predstava, ki to noče biti

BLAŽ LUKAN

Priznajmo: v Mozartovem letu predstavo nesramežljivo nasloviti Viva Verdi in nato v njej celo uporabiti arije iz znanih oper tega skladatelja ni ravno oportuno gledališko dejanje. A oportunost zagotovo ni lastnost projekta Via negativa oziroma njegovih avtorjev (torej nastopajočih), z režiserjem Bojanom Jablanovcem na čelu. Ob naslovu določeno neprilagodljivost, nepreračunljivost in (pre)drznost izkazuje tudi uvodni režiserjev monolog, ki inavgurira predstavo, izvedeno v začetku julija na zagrebškem Evrokazu, kot nepredstavo, kot predstavo, ki to noče biti, oziroma kot predstavo protest.

Protestni režiserjev uvod naj bi polemiziral z željo organizatorjev festivala po konceptualni združitvi na videz nezdružljivega, opere in performansa. In ta polemika naj bi se iztekla v odpoved predstave. Pravzaprav ne v pravo odpoved, saj predstava kljub vsemu poteka, a kot neka druga predstava, z neprestanim nanašanjem na svojo odsotnost, torej kot nepredstava oziroma kot nadomestna, protetična predstava. Seveda ni treba posebej poudarjati, da gre pri »odpovedi« za star gledališki trik, za premestitev pozornosti, pravzaprav za znižanje horizonta pričakovanja na ničto točko, ki pa hoče tako ravno vzbuditi (novo, avtentično) pozornost oziroma predstavo prezentirati kot polje nepričakovanega, nepredvidljivega, kot dogodek. Predstava na način »vie negative« je tako po vsem sodeč lahko samo nepredstava.

Še bolj očitno razkrije režiserjevo »prevaro« nadaljevanje predstave, v katerem se večina nastopajočih sicer sklicuje na njeno navidezno »odpoved«, vendar ravno iz nje črpa material za svoje odrske nastope. Tako se, denimo, Kristian Al-Droubi polula na festivalski program, v katerem ni njegove predstave, pa tudi sicer »ni kaj dosti vreden«, Petra Govc skuša iz odpovedi potegniti kaj pozitivnega, Barbara Matijević se odloči, da ne bo kar križem rok sedela na odru, temveč se bo na njem raje pošteno spotila, kapljice potu pa nabrala v kozarec kot dokaz »resnega« dela, Katarina Stegnar pa »razočarana« popljuva vse svoje sonastopajoče, z Jablanovcem na čelu, oziroma neusmiljeno razkrije njegov »konceptualistični« trik. Predstava torej poteka kot zanikanje neke predstave, ki bi morala biti tu namesto nje, v resnici pa je tista predstava natanko ta predstava, in to ravno takšna, kot poteka pred gledalci Hrvatskega narodnega gledališča. Še več, v njej se specifično, na prvi pogled nekonformistično, ki pa se pravzaprav popolnoma sklada z željami organizatorjev festivala po »fuziji« opere in performansa, realizira natanko ta združitev. Seveda na način Vie negative, kot nezdružitev, v nekem (nezavednem) smislu pa tudi kot »via pozitiva«.

Performativni pozitiv je nemara največji dosežek te Jablanovčeve pete predstave iz osemletne serije, na načelni ravni ukvarjajoče se s smrtnimi grehi (tokrat gre za »analizo« lenobe). Po eni strani se kaže v (manj zanimivi) rutini, s katero njegovi nastopajoči (ob omenjenih še Grega Zorc, Barbara Kukovec, Marko Mandić, Sanela Milošević, Dylan Tighe, Petra Zanki) opravijo svoje naloge oziroma izpeljejo svoje odrske zamisli – in zaradi česar je Viva Verdi na trenutke videti kot parada igralskih veščin, kot ekshibicija vsega nemogočega, kar si je na odru mogoče zamisliti, vključno s slačenjem, potenjem, z lulanjem, bruhanjem ..., celo kot neke vrste »the best (ali morda the worst?) of Via negativa«, po drugi strani pa v (bolj zanimivi) avtentični »kemični« sintezi dveh na videz nezdružljivih gledaliških žanrov, opere in performansa. Pri tem nas ne zanima toliko sociološki pogled na nastop opernega zbora, v katerega se »pomeša« na odru potekajoči performans, pogled, ki bi gradil na nepredvidljivih učinkih prežemanja idealne meščanske umetniške forme oz. spektakla s potencirano, razgaljeno telesnostjo performansa, temveč nova »umetnost«, ki se iz kombinacije izcimi. Ta je najizrazitejša v trenutku sočasnega dejanja opernega zbora z veličastno in »lahkotno« arijo iz Verdijevega Nabucca v ozadju ter mučnega naprezanja Petre Govc v ospredju, torej v trenutku dveh vrhuncev predstave, prvega »ekstenzivnega« in drugega »intenzivnega«, prvega spektakelskega in drugega fizičnega – pri čemer pa je zaradi tesnega, na neki način celo »osmotičnega« stika obeh »žanrov«, mogoče zgornje pridevnike pripisati tudi nasprotni strani, torej lahkotnost, ekstenzivnost in spektakel Petrinemu performansu, napor, intenzivnost in fizičnost pa zborovski »paradi«. Če smo še bolj natančni, pri vsem skupaj sploh ni več pomembna žanrska provenienca obeh sestavnih delov prizora, temveč njuna vzajemna koeksistenca oziroma participacija pri »rojstvu« nove, enovite umetniške forme.

Operni performans? Ja, Viva Verdi je v resnici nekakšen operformans, ki ga sicer ne vidimo na vrhu prizadevanj Vie negative, kljub temu pa tudi sam, kakor vsak izmed njenih projektov doslej, detektira oziroma sproblematizira parcialni fenomen, ki bi sicer ostal »potlačen«. Več kot dovolj za predstavo, ki je pravzaprav ni (bilo) oziroma to noče biti ...